

Kollektiivse pöördumise algataja

Teie 14.11.2022

Meie .01.2023 nr 1-6/22-149/2

**Kollektiivne pöördumine „Petitsioon  
põhiseadusliku korra tagamiseks.  
Ei mingeid eel- ega e-valimisi!“**

Austatud pöördumise algataja

Riigikogule esitati 1132 allkirjaga kollektiivne pöördumine „Petitsioon põhiseadusliku korra tagamiseks. Ei mingeid eel- ega e-valimisi“.

Riigikogu menetleb kollektiivseid pöördumisi Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse peatüki 18<sup>2</sup> „Kollektiivse pöördumise menetlemise kord“ alusel. Riigikogu juhatus edastas kollektiivse pöördumise „Petitsioon põhiseadusliku korra tagamiseks. Ei mingeid eel- ega e-valimisi“ oma 15. novembri 2022. a otsusega nr 196 edasiseks menetlemiseks põhiseaduskomisjonile.

Kollektiivse pöördumisega soovitakse, et Riigikogu valimised toimuksid ühel päeval ning ei oleks eel- ega e-valimisi. Pöördujad põhjendavad, et põhiseaduse § 60 kohaselt toimuvad Riigikogu korralised valimised märtsikuu esimesel pühapäeval neljandal aastal, mis järgneb Riigikogu eelmiste valimiste aastale ning põhiseaduses ei ole sõnagi eelvalimistest ega e-valimistest.

Põhiseaduskomisjon arutas pöördumist oma 17. jaanuari 2023. a istungil, kus kuulas ära pöördujate esindaja.

Põhiseaduse (PS) § 60 sätestab valimiste üldisuse nõude. See tähendab, et hääletamisest peab osa võtta saama võimalikult palju hääleõiguslike inimesi. Valimistest osavõtu võimaldamine mitme päeva jooksul ja valikuvõimalus mitme hääletamisviisi vahel on vajalik valimiste üldisuse põhimõtte tagamiseks.

Enne valimispäeva toimuv eelhääletamine ja elektrooniline hääletamine on kasutusele võetud selleks, et võimalikult paljudel valijatel oleks praktikas võimalik hääletada. Eelkõige püütakse eelhääletusviiside kaudu tagada, et hääletada saaksid ka need hääleõiguslikud isikud, kes mingil põhjusel ei saa valimispäeval valimisjaoskonda hääletama minna. Elektroonilist hääletamist korraldatakse Eestis alates 2005. aastast. Elektrooniline hääletamine võeti kasutusele, et muuta valimistel osalemine inimestele mugavamaks, kuna hääletada saab sõltumata ajast ja kohast. See on kättesaadav ja sobiv hääletamisviis neile, kellel on tülikas valimisjaoskonda minna, näiteks liikumispuudega inimesed või need kes elavad valimisjaoskonnast kaugel. Ühtlasi saavad valimistest osa võtta need, kes parajasti reisivad või elavad teistes riikides.

Ka Riigikohus on leidnud 01.09.2005 otsuses nr 3-4-1-13-05 (p 25), et “Valimiste üldisuse põhimõtte järgi peab kõigile hääleõiguslikele isikutele olema tagatud võimalus valimistest osa võtta. Meetmed, mida riik tarvitusele võtab, et tagada võimalikult suurele osale valijaskonnast võimalus valimistest osa võtta, on õigustatud ja soovitatavad.”

Korraliste valimiste päeva sätestamisest põhiseaduses ei tulene nõuet kõikide hääletamisviiside kasutamiseks ainult sel päeval. Eesti Vabariigi Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne 2020, PS § 60 kommentaar nr 81 on selgitatud: „PS sätestab täpselt korraliste valimiste toimumise päeva (valimispäeva). Valimispäev fikseerib ajalise punkti, millest lähtudes tehakse kindlaks hääletamis- ja valimistulemus valimistel. See ei välista hääle andmise võimalust enne valimispäeva (eelhääletamine, kirja teel hääletamine, välisriigis hääletamine jms hääletamisviisid).“

Elektroonilise hääletamise turvalisuse tagab:

- e-hääletamise toimimiseks vajalik infrastruktuur (kaardid, lugerid, tarkvara) ei ole spetsiaalselt valimiste ajaks üles seatav, vaid igapäevaselt kasutuses tööprotseduurides, panganduses jne.
- kui valija ei saanud vabalt hääletada, on tal võimalik oma elektrooniliselt antud häält muuta, hääletades eelhääletamise ajal uuesti elektrooniliselt või minnes valimisjaoskonda kohapeale hääletama. Alates 2021 aastast on võimalik e-häält jaoskonnas paberil muuta ka pühapäeval valimispäeval.
- valijal on võimalik e- hääle kohalejõudmist nutiseadmesse laetava kontrollrakenduse abil kontrollida pärast e-hääletamist 30 minuti jooksul kuni 3 korda.
- e-hääletamise süsteemi tööd jälgivad sõltumatud audiitorid ja e-hääletamist võib iga huviline vaadelda.

Tuginedes nendele argumentidele, Riigikohtu seisukohale ja põhiseaduse kommentaaridele, otsustas komisjon lähtudes Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 152<sup>13</sup> punktist 5 esitatud ettepaneku tagasi lükata.

Komisjoni istungi protokolliga on võimalik tutvuda Riigikogu võrgulehel.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Eduard Odinets

esimees

Helin Leichter

631 6443 helin.leichter@riigikogu.ee